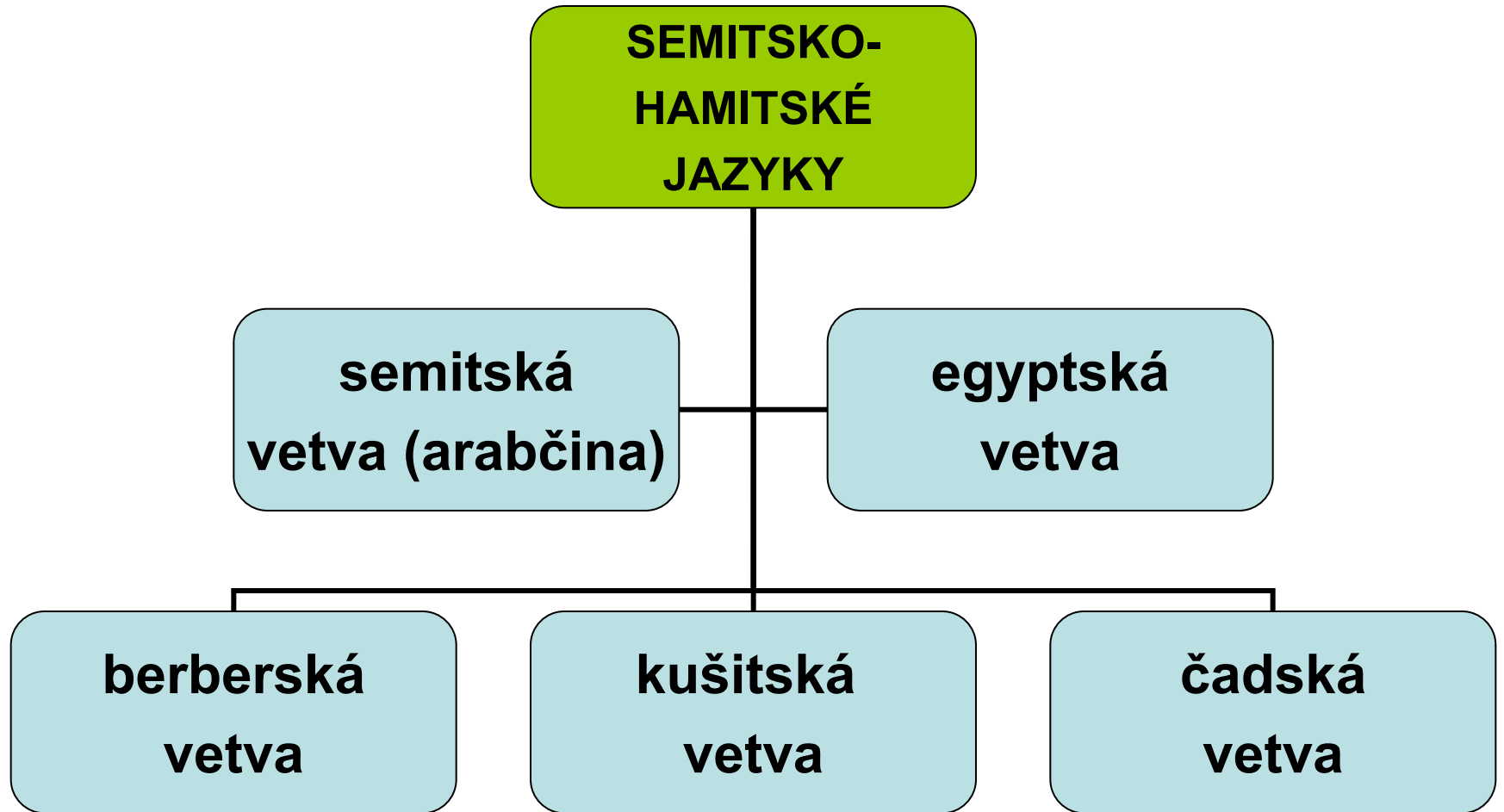

Arabský jazyk

- **Zaradenie:** semitské jazyky – súčasť hamitosemitských (afroázijských) jazykov.
- V ďalšej klasifikácii spájajú niektorí lingvisti arabčinu s juhosemitskými jazykmi, iní zasa so severozápadnými jazykmi a ďalší ju radia k samostatnej vetve centrálnych semitských jazykov
- **Typické črty:**
 - v morfológii spoluhláskový koreň (najtypickejší je trojkonzonantný)
 - v hláskovom systéme laryngály (hrtanové hlásky), emfatické hlásky (dôrazové) a faryngály (hltanové hlásky)
 - Tradicionalizmus a konzervatívnosť arabčiny

Schéma delenia semitsko-hamitských (afroázijských) jazykov

Pomenovanie 'Arab a arabský:

- pravdepodobne dané Arabom inými národmi (Arabom bola bližšia kmeňovo-klanová identifikácia), prvé zmienky o severných Araboch sú v asýrskych prameňoch z 8. a 7. stor. pred n.l. („*Aribi*“)
- 'Arab = beduín – platí ešte aj v stredoveku, dodnes majú odvodeniny od tohto koreňa (‘, r, b) niečo spoločné s kočovníkmi
- samotní Arabi termín použili podľa dochovaných záznamov prvýkrát roku 328 n.l. v nápise Imrulkajsa z an-Namáry (120 km JV od sýrskeho Damasku), kde sa hovorí o „kráľovi Arabov“
- v zmysle národnosti sa pojem používa asi až v Koráne (*qur'án 'arabí, lisán 'arabí mubín*). Tam má termín aj konotáciu vznešenosti, oficiálnosti, prestížnosti, slávnosti.
- v niektorých arab. dialektoch (napr. egyptskom) majú termíny odvodené od koreňa ‘, r, b dodnes aj opačný či pejoratívny význam = hlúpy, nevzdelaný vidiečan

Nabatejci a Palmýra

- **Nabatejci** - arabské etnikum doložené od roku 312 pred n.l., hlavné mesto Petra (Jordánsko), Rimania si ich podrobili v roku 106 n.l., písali vlastným variantom aramejského písma, z ktorého sa vyvinulo arabské písmo
- **Palmýra** – arabský útvar v 2. a 3. stor. n.l. s centrom v strednej Sýrii. Roku 274 zaniká pod náporom Rimanov a bájna kráľovná Zenóbia (Zajnab) skončila v zajatí.

***Koiné* ako jazyk básnikov, prorokov a šamanov**

- V predislámskej dobe sa isté unifikačné snahy presadzujú cez poéziu (nie obchod alebo v zmysle „*lingua franca*“)
- Básnik predstavoval človeka, ktorý komunikuje s nadprirodzeným svetom, mal magickú a rituálnu rolu, bol tradent.
- Nadkmeňový charakter *koiné*, bola dobre zrozumiteľná aj cez hranice dialektov a dialektických oblastí (existoval do istej miery dialektický zväz).

Jazyk Koránu

- Predstavuje vzor po všetkých stránkach a západní orientalisti ho identifikujú s básnickým *koiné*.
- Zápis Koránu bol iba druhotný, išlo o dielo, ktoré sa malo hlavne počúvať. Je preto paradoxné, že ide o prvú písomnú pamiatku arabskej literatúry.
- Veľká časť Koránu je v rýmovanej próze

Záznam Koránu: Za tretieho chalífu Uthmána vzniká ako „konzonantný skelet“ a jeho presadenie sa trvalo niekoľko desaťročí, vokalizácia sa presadzovala ťažšie (až do 10. stor). Rôzne školy čítania Koránu (dnes dve)

Klasický arabský jazyk (*fushá at-turáth* = čistá arabčina so starým kultúrnym dedičstvom)

- Islám ako veľký zlom z hľadiska vývoja arabčiny, na jednej strane vzniká spisovná norma, na druhej strane sa na obrovskom geografickom priestore vzdávajú od seba rôzne dialekty.
- Vznik jazykového vzoru v politických a hospodárskych centrách
- Arabčina sa na rozdiel od minulosti stáva jazykom písaného prejavu (poézia sa stáva pre jej vznik dôležitejšia ako Korán), podľa básnického *koiné* upravovali aj Korán
- Arabčina ako jazyk vzostupnej sociálnej mobility, arabčina predstavuje vznik vysokého štýlu

Arabčina ako „výtvor“ filológov

- Klasická arabčina vzniká snažením arabských filológov (al-Halíl ibn Ahmad, Síbawajhiho *al-Kitáb*, obaja 8. storočie). Síbawajhiho práca sa používala dlhé stáročia a patrila k základnej výbave každého vzdelanca.
- Arabčina nahrádza perzštinu, gréčtinu a sýrčinu (Sýrčania mali hlavný prínos v prekladoch gréckej vedy do arabčiny). Vedy: a) domáce (späté s islámom vrátane lingvistiky), b) cudzie (vplyv okolitých kultúr).

Ďalší vývoj arabčiny

Od 697 n.l. – mince razené v arabčine

- Postupná arabizácia administratívy (chalífa Abdalmalik a a-Walíd nútili úradníkov, hlavne Peržanov a Aramejcov, učiť sa po arabsky). Arabizácia postupuje pomalšie ako islamizácia a týka sa hlavne miest.
- Štylistická vyumelkovanosť, patetický štýl, strojenosť a ozdobnosť (pozri al-Mas'údího „Ryžoviská zlata a doly drahokamov“, s. 653)
- Od 15. storočia arabčina postupne stráca štatút oficiálneho a administratívneho jazyka v prospech osmanskej turečtiny či rôznych národných jazykov (Peržania opustili arabčinu v prospech novoperzštiny omnoho skôr). Uchová si svoje miesto v náboženstve a islámskych vedách.

Moderná spisovná arabčina

- Vzniká v období od konca 18. stor. v epoche kultúrnej obrody (*nahda*).
- Líši sa od klasickej arabčiny hlavne v slovnej zásobe a syntaxi, nie tak v morfológii. Vzniká nová terminológia v oblasti vedy, kultúry a neskôr i literatúry, preberajú sa slová aj z európskych jazykov. Významnú úlohu tu zohrala publicistika.
- Dve formy modernej spisovnej arabčiny: písaná a hovorená. Písaná forma sa používa všade v textoch, kdežto hovorená iba v masovokomunikačných prostriedkoch, aj to hlavne pri prejavoch a správach, čiastočne v úradoch, školách, nakladateľstvách...

Diglosia

- Ide o veľmi charakteristický jav v dnešnom arabskom svete, kedy vedľa seba existujú dva jazykové útvary arabčiny:
 - a) spisovná arabčina, ktorú sa každý učí v škole, ale v každodennom živote ju vlastne počas života nepoužíva
 - b) hovorové jazyky (arabské dialekty), v ktorých ľudia vyrastajú v rodine a hovoria nimi Arabi všetkých spoločenských vrstiev (často existuje popri „národnom“ dialekte ešte množstvo regionálnych hovorových arabčín)

Stredná arabčina ako sociolingvistický „útvár“

- Stretávame sa s ňou od vzniku klasického jazyka a je spojená s protikladom dvoch štýlov: vysoký a nízky. Dnes ju napríklad používajú rôzne diskusné fóra na internete.
- Považujú sa za ňu také texty, ktoré sa snažia používať klasickú arabčinu, ale z hľadiska čistoty jazyka a vysokého štýlu formu klasickej arabčiny nedosahujú. Chybnosť spočíva napr. v tom, že tvary slovesa bývajú neprijateľné v oboch normách, klasickom jazyku i dialekte.
- V súčasnosti sa akési stredné varianty nazývajú aj:
arabčina vzdelancov (Educated Spoken Arabic - ESA)
„tretí jazyk“ (al-lugha ath-thálitha)
subštandardná norma
„stredná arabčina“